

InclusiVET Mapping Report

A szakképzésben tanuló diákok inkluzív bevonásának jellemzői, kihívásai és az ebből fakadó lehetőségek

InclusiVET

Szerzők

Knowledge Innovation Centre (KIC), OIC Poland Foundation (OIC)

Közreműködők

Nik Heerens, Marta Harasiuk, Justyna Raszczyk, Miha Zimšek, Natalija Klepej Gržanič, Anita Goltnik Urnaut, Alicia Leonor Sauli Miklavčič, Panagiotis Chatzimichail, Dragana Jovanovska, Pelin Ünlü, Myriam Garbit, Diane Delavault, Isabelle Durif Varambon, Lucie Barale, Katalin Kulman, Kornél Dóri, Szilvia Hegyiné Závori, Tibor Dóri

Szerkesztő

Tina Cajnka

Copyright

(C) 2023, InclusiVET

Az InclusiVET Konzorcium

SOCIETE D'ENSEIGNEMENT PROFESSIONNEL DU RHONE (SEPR) - Franciaország

ORGANIZING BUREAU OF EUROPEAN SCHOOL STUDENT UNIONS (OBESSU) - Belgium

SKUPNOST VISJIH STROKOVNIH SOL REPUBLIKE SLOVENIJE (SKUPNOST VSS) - Szlovénia

KNOWLEDGE INNOVATION CENTRE (KIC) - Málta

Polska Fundacja Ośrodków Wspomagania Rozwoju Gospodarczego OIC POLAND z siedzibą w Lublinie - Lengyelország

Magyar Digitális Oktatásért Egyesület (MDOE) – Magyarország

A projekt az Európai Bizottság támogatásával jött létre. Ez a kiadvány a szerzők véleményét tükrözi, az Európai Bizottság nem vonható felelősségre a tartalmának bármilyen felhasználásáért.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Fogalomtár

CEDEFOP	Európai Szakképzés-fejlesztési Központ
EU	Európai Unió
EKKR	Európai Képesítési Keretrendszer
LMBTQIA+	Leszbikus, Meleg, Biszexuális, Transznemű, Queer, Interszexuális, Aszexuális
SNI	Sajátos Nevelési Igény
UNESCO	Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete
VET	Szakoktatás és Szakképzés

Tartalomjegyzék

1.	Áttekintés	6
1.1	A Mapping Report általános ismertetése.....	6
1.2	Tartalom és módszertan	6
	Szekunder kutatás és adatelemzés.....	7
	Fókuszcsoporth.....	7
	Adatok elemzése.....	9
2.	Kulcsfogalmak.....	10
2.1	Alulreprezentált diákok.....	10
2.2	Inkluzivitás	10
2.3	A tanulók szerepvállalása	10
3.	Az európai szakképzés jellemzői.....	12
3.1	A szakképzés jellemzői	12
	Eltérések a szakoktatási és -képzési rendszerekben.....	12
	A szakoktatás és képzés belépési pontjai	12
	Gyakorlati hangsúly.....	12
	Hosszú szakképzési ciklus	13
	Különböző pályák.....	13
	Az európai képesítési keretrendszer és annak hatása.....	13
3.2	Diákok a szakképzésben	13
	Korosztálybeli különbségek	14
	Karrier-orientált megközelítés.....	14
	Szociális háttér.....	15
4.	Az alulreprezentált tanulók típusai.....	16
4.1	Diverzitás és interszekcionalitás	16
4.2	Különböző tanulók, eltérő tanulási igények	18
5.	A diákok szerepvállalása	21

5.1	A diákok szerepvállalásának hagyományos formái	21
5.2	A tanulók szerepvállalásának alternatív formái	23
6.	Kihívások és akadályok az alulreprezentált tanulók számára	24
6.1	Az iskola életében való részvétel kihívásai.....	24
6.2	Kihívások a tanulók szerepvállalásával kapcsolatban	25
	Időbeli és pénzügyi kihívások.....	25
	A folyamatokba való bevonódás étemével és eredményességével kapcsolatos kihívások	25
	A feladattal való azonosulással kapcsolatos kihívások	26
	Népszerűséggel kapcsolatos kihívások.....	26
	Hozzáférhetőséggel kapcsolatos kihívások	27
7.	Javaslatok az inkluzív tanulói szerepvállalás eléréséhez.....	28
7.1	Különböző részvételi lehetőségek.....	28
7.2	Sokszínűség megőrzés nélkül	29
7.3	Támogató rendszer az alulreprezentált diákok számára	29
7.4	A tanárok képzése a különböző tanulói igényeknek megfelelően	30
7.5	Irányelvek az alulreprezentált tanulók részéről és számára	30
7.6	A tanulók szerepvállalásának jutalmazása	30
	Mellékletek	32
	1. Melléklet - A partnerországok szakképző intézményeinek jellemzői:.....	32
	Lengyelország:.....	32
	Franciaország:	32
	Magyarország:	32
	Szlovénia:	33
	2. Melléklet – Bevált Gyakorlatok	34
	FORRÁSOK	36

1. Áttekintés

1.1 A Mapping Report általános ismertetése

Ez az összefoglaló jelentés (Mapping Report) betekintést nyújt az európai szakoktatásban és szakképzésben (VET) résztvevő tanulók alulreprézantált csoportjaiba, valamint abba, hogy a tanulók lehetőségei a szakoktatásban való szerepvállalásra milyen mértékben fedi le az alulreprézantált tanulói csoportokat. Ez a jelentés ***Az alulreprézantált tanulók inkluzív bevonása a szakképzésbe - InclusiVET*** nevű Erasmus+ projekt révén jött létre. Az összefoglaló fő célja a tanulók különböző szakképzési intézményekben való szerepvállalásának, bevonódásának összehasonlítása. A jelentés további céljai közé tartozik a **szakképzésben tanulók inkluzív bevonásával kapcsolatos akadályok, kihívások és lehetőségek bemutatása és megértése európai, nemzeti és intézményi szinten.**

A Mapping Report a projektben résztvevő partnerek együttműködésének eredményeként jött létre:

- KNOWLEDGE INNOVATION CENTRE (KIC) Málta
- OIC POLAND FOUNDATION (OIC) Lengyelország
- SOCIETE D'ENSEIGNEMENT PROFESSIONNEL DU RHONE (SEPR) Franciaország
- ORGANIZING BUREAU OF EUROPEAN SCHOOL STUDENT UNIONS (OBESSU) Belgium
- VISJIH STROKOVNIH SOL REPUBLIKE SLOVENIJE (SKUPNOST) Szlovénia
- MAGYAR DIGITÁLIS OKTATÁSÉRT EGYESÜLET (MDOE) Magyarország

1.2 Tartalom és módszertan

A Mapping Report első szakasza a jelentésben használt kulcsfogalmakat magyarázza. A jelentésben használt kulcsfogalmak az anyag további részében - alulreprézantált diákok, inkluzivitás, diverzitás és a diákok szerepvállalása - további magyarázatot kapnak. A további fejezetek a szakképzési intézményeket először európai szemszögből, majd a projektben résztvevő partnerországok szemszögéből mutatják be (Franciaország, Magyarország, Lengyelország és Szlovénia). A jelentés ezután részletesen bemutatja az alulreprézantált diákok különböző csoportjait, illetve azon lehetőségeket, amelyekkel növelni lehet az iskola életében való szerepvállalásukat. A jelentés az alulreprézantált tanulók inklúziójával kapcsolatos kihívások és akadályok ismertetésével, valamint a fejlesztendő területek megnevezésével zárul. Végül bemutat néhány már bevált gyakorlatot, amelyek inspirációként szolgálhatnak az olvasó számára.

A projektben résztvevő partnerszervezetek szakértői nemzeti és európai szintű kutatást végeztek, hogy felmérjék az alulreprézantált diákok igényeit a szakképzésben való szerepvállalásra. A projekt fő célja, az InclusiVET projektben részt vevő partnerek tudásának egyesítése, illetve az egyéni hálózataik és erőforrásaik optimális használata.

A partnerek szekunder kutatást végeztek a 4 partnerország szakképző intézményeire vonatkozó jogszabályaira és az intézmények gyakorlataira vonatkozóan, melynek a céljai a következők voltak:

- Az alulreprezentált csoportok azonosítása
- A tényleges és potenciális szerepvállalás aktuális szintjének azonosítása
- Az inkluzív szerepvállalás függvényében felmerülő problémák, kihívások és akadályok azonosítása
- A szakképzési kutatások egyedi jellemzőinek azonosítása (pl. a kötelező szakmai gyakorlatok, rövidebb képzések, duális képzések, differenciált életkori profil)
- Innovatív elemek azonosítása az alulreprezentált diákok bevonására.

Szekunder kutatás és adatelemzés

A partnerek által végzett szekunder kutatás és adatelemzés elsősorban a szlovéniai, magyarországi, lengyelországi és franciaországi szakképző intézmények működését mutatja be. A szekunder kutatás és adatelemzés a szakképző intézményekben tanulók általános jellemzésével kezdődött. A résztvevő országok oktatási struktúrájának, illetve a fiatalok és felnőttek szakképzési lehetőségeinek meghatározása volt a kiindulópont, ami alapján elkészült az inklúziót támogató javaslat. A partnerek ezután bemutatták az alulreprezentált diákok különböző csoportjait, amelyeket országuk szakképző intézményeiben azonosítottak. A szekunder kutatás és adatelemzés bemutatta, hogy ezek a tanulók milyen módon vállalnak/vállalhatnak szerepet az intézmény életében, és milyen további fejlesztések szükségesek ennek javítása érdekében. Emellett kitér az alulreprezentált diákok szerepvállalását nehezítő körülményekre, a sikertényezőkre és az egyes országok által alkalmazott gyakorlatokra is.

A partnerországok helyzetének bemutatásán túl a jelentés egy szélesebb, európai perspektívát is bemutat, amely főként a nemzetközi projektpartnerek, az [OBESSU](#) és a [KIC](#) által végzett kutatásokon alapul. Ez egyesíti a különböző forrásokból származó tapasztalatokat, valamint a szakképzéssel, a diákok inkluzív szerepvállalásával és a sajátos nevelési igényű diákokkal foglalkozó szakirodalmat.

Fókuszcsoport

A Mapping Report létrehozásának következő lépése a fókuszcsoportos interjúk szervezése és lebonyolítása volt Szlovéniában, Magyarországon, Lengyelországban, Franciaországban, illetve európai szinten. Ennek kapcsán két csoporttal készítettek interjút, a szakképzési intézményekben tanulókkal, illetve az ott dolgozók oktatókkal. Az eredmények hatékonyabb összehasonlítása érdekében a résztvevők egy félig strukturált útmutatót és jelentés mintát kaptak. A dokumentum számos kérdést tartalmazott az előre meghatározott témakörökre vonatkozóan, továbbá a szekunder kutatás és adatelemzés során felmerült hiányosságokkal is foglalkozott. Az interjú során a résztvevők elmondhatták álláspontjukat az alulreprezentált diákok szerepvállalásra való ösztönzése, aktuális helyzete kapcsán. Meghatározták a diákok azon csoportjait, amelyekről azt gondolják, hogy nincsenek a szakképző intézményekben megfelelően reprezentálva, azonosították a lehetőségeket és akadályokat, amik az ezen diákok bevonása során felmerülhetnek, végül megvitatták azon tényezőket, amelyek pozitívan befolyásolják a diákok hajlandóságát és motivációját szerepvállalásra és ezek hatását az intézményükre.

# Résztevők	Beosztás	Ország
Fókuszcsoport 1 (SEPR)		
11	Diákok (hairdressing, SEPR)	Franciaország
Fókuszcsoport 2 (SEPR)		
6	Diákok (French Foreign Language, SEPR)	Franciaország
Fókuszcsoport 3 (SKUPNOST)		
6	Diákok (BIC Ljubljana, IC Piramida Maribor, EŠ Celje, Academia, ŠC Ptuj, VSŠ)	Szlovénia
Fókuszcsoport 4 (SKUPNOST)		
7	Diákok (VSGT Maribor, BIC LJ, ŠC PET, IC Piramida)	Szlovénia
Fókuszcsoport 5 (OIC)		
6	Pedagógusok	Lengyelország
2	Oktatói segítő személyzet	Lengyelország
Fókuszcsoport 6 (OIC)		
5	Diákok (Technical secondary school)	Lengyelország
3	Diákok (Branch school of 1 degree)	Lengyelország
Fókuszcsoport 7 (MDOE)		
8	Pedagógusok	Magyarország
Fókuszcsoport 8 (MDOE)		
13	Diákok	Magyarország

#Résztevők	Beosztás	Ország
Nemzetközi fókuszcsoporth 1 (OBESSU)		
1	Igazgatósági tag országos diákszövetség, szakképzésben tanuló diák	Románia
1	Igazgatósági tag szakképző iskola	Dánia
Nemzetközi fókuszcsoporth 2 (OBESSU)		
1	OBESSU gyakornok, Szakképzésben tanuló diák	Spanyolország
1	Diák	Olaszország
1	Szakoktatási és -képzési szakértő, Élethosszig tartó tanulás platform	Belgium

Táblázat 1: Fókuszcsoporthok áttekintése

Adatok elemzése

Az InclusiveVET partnerei aktívan részt vettek a kvalitatív kutatásban, így közelről megfigyelhetők voltak azok a kihívások és akadályok, amelyekkel az alulreprezentált diákok szembesülhetnek a szakképző intézményekben. Hozzájárulásuk elősegítette az inkluzív tanulói szerepvállalás megértését ebben az összefüggésben.

A kutatási folyamat felépítése elősegítette a folyamatos fejlődés lehetőségét, továbbá minden egyes szakasz az előzőből származó megállapításokra és információkra épül. Ez az iteratív megközelítés lehetővé tette, egy gazdag és árnyalt adathalmaz létrejöttét, amely kifejezetten az alulreprezentált diákok szakoktatási és -képzési környezetben való inkluzív szerepvállalására vonatkozik.

A jelentés tartalmazza a kutatás megállapításait, amely többek közt, a kutatás egyes fázisainak adataira, a szakoktatási és -képzési ágazaton belüli szakirodalomra, az inkluzív tanulói szerepvállalásra és az alulreprezentált tanulókkal kapcsolatos tanulmányokra támaszkodik.

2. Kulcsfogalmak

2.1 Alulreprézéntált diákok

Az IncludiVET projekt keretében az alulreprézéntált diákokra való hivatkozás szorosan kapcsolódik a szakképző intézményekben tanulók teljes populációjának sokszínűségére vonatkozó koncepcióhoz, valamint ahhoz, hogy ez hogyan tükröződik a diákok szerepvállalási lehetőségeiben. A szakoktatás és -képzés területén a sokféleség magában foglalja többek között az életkor, az etnikai hovatartozás, a nem, a származás, a fizikai és szellemi képességek, az érzelmi és mentális képességek, a vallás, a nyelvi kifejező képességek, a szexuális irányultság, a társadalmi-gazdasági háttér, az életkörülmények stb. közötti különbségeket.

Következésképpen az alulreprézéntált diák meghatározása kontextusfüggő, és országtól, oktatási intézménytől és/vagy tanulmányi területtől függően eltérő jelentéssel bírhat. Továbbá, a „hagyományos” és az „alulreprézéntált” diákok közötti határok elmosódnak, lehetővé téve, hogy egy tanuló bizonyos szempontból a hagyományos, míg más szempontból egyidejűleg alulreprézéntált jellemzőkkel rendelkezzen.

2.2 Inkluzivitás

Az inkluzivitás olyan szervezeti megközelítés, amely értékeli és elismeri a sokszínűséget, elutasítja bizonyos csoportok megbélyegzését, és prioritásként kezeli a kiszolgáltatott csoportok jogait és befogadását. A sokszínűség képezi az alapját annak, hogy a különböző csoportok számára hozzáférést biztosítsunk az oktatáshoz. Ugyanakkor a sokszínűség önmagában még nem garantálja automatikusan e csoportok bevonását a szakképzésben tanulók és az intézmény mindennapi életébe.

Az UNESCO Bizottsága az inkluzív oktatást úgy határozza meg, hogy minden egyén legyen képes részt venni a minőségi oktatásban és teljes mértékben kiaknázni a saját magában, és a képzésben rejlő lehetőségeket. Ez a megfogalmazás rávilágít, hogy a befogadás egyszerre kulturális és rendszerszintű kérdés. Az inkluzív oktatás és az esélyegyenlőség megvalósítása rendszerszintű gondolkodást igényel. Az emberek tanulási stílusa és oktatási igényei eltérőek, és az oktatási rendszereknek nem merevnek és rugalmatlannak, hanem alkalmazkodóképesnek kell lenniük ahhoz, hogy eleget tegyenek ennek a sokféleségnek. Az oktatási rendszer felelőssége, hogy figyelembe vegye és alkalmazkodjon minden tanuló igényéhez, ahelyett, hogy elvárná, hogy a tanulók alkalmazkodjanak egy meglévő rendszerhez. Következésképpen a befogadás fogalma túlmutat a pusztá integráción. (UNESCO, 2020).

2.3 A tanulók szerepvállalása

A diákok sokszínűségének ténye kihívást jelent a szakképző iskolák számára, hogy valamennyi diákot aktívan bevonják az intézmény strukturális és kulturális fejlesztésébe, biztosítva, hogy az igényeiket és érdekeiket képviseljék, véleményüket és szükségleteiket pedig figyelembe vegyék.

Az InclusiVET projektben az intézményi inkluzívitás biztosításának négy területe került megkülönböztetésre. Először, az „Irányítás és menedzsment” terület elismeri a diákok szerepvállalásának jogát az iskola különböző szervezeteiben való részvételen keresztül, ahol a tanulók befolyásolhatják az egyes eljárások kidolgozását, végrehajtását és ennek értékelését. A második terület, a „Tanítás és tanulás” a diákok saját tanulási folyamatukban való szerepvállalását és oktatási tapasztalataik közös fejlesztését hangsúlyozza. A harmadik terület, a „Minőségbiztosítás és -fejlesztés” magában foglalja a diákok szerepvállalását az oktatási minőség fenntartásával és javításával kapcsolatos valamennyi folyamatban. Végül a „Tanulói érdekképviselő és az iskolai életben való részvétel” területe, amely lehetőséget biztosít a diákoknak, hogy önszerveződő csoportokat hozzanak létre, részt vegyenek a demokratikus folyamatokban, képviselőket válasszanak, és aktívan kezdeményezzenek változásokat és az ehhez vezető vitákat a szakképző iskolákban a tanulóközpontúság biztosításával és fejlesztésével kapcsolatban. (cf. National Student Engagement Programme, 2020).

Ezen területek előtérbe helyezésével az InclusiVET olyan inkluzív iskolai környezet kialakításának támogatására törekszik, amelyben a diákok hozzájárulhatnak a tanulási élményük fejlesztéséhez és javításához.

3. Az európai szakképzés jellemzői

3.1 A szakképzés jellemzői

A szakoktatás és -képzés jelentős szerepet játszik valamennyi európai ország oktatási rendszerében. A szakoktatás jellemzően a gyakorlati képzésre összpontosít, az elméleti tanulást gyakorlattal kombinálják, hogy a munkahelyspecifikus kompetenciákat fejlesszék, és így belépőt biztosítsanak a különböző szakmákba. Széles körben elismert, hogy a szakoktatás és -képzés kulcsfontosságú a (fiatalkori) munkanélküliség kezelésében, mivel a tanulók olyan gyakorlati ismereteket sajátíthatnak el, amelyeket a munkaadók megkövetelnek.

Eltérések a szakoktatási és -képzési rendszerekben

A szakképzési rendszerekben és a rájuk vonatkozó szabályozásokban jelentős eltérések lehetnek az egyes európai országok között, a szakképzési programokat az egyes országok az adott regionális vagy nemzeti igények szerint alakíthatják. Ugyanakkor a szakképzési programok tervezése során a rugalmasság, illetve, hogy a különböző háttérrel, törekvésekkel rendelkező egyének széles körének kiszolgálása a legfontosabb.

A szakoktatás és képzés belépési pontjai

A legtöbb európai országban az általános iskolát befejező tanulóknak választaniuk kell az általános oktatás folytatása vagy a szakképzés között. A legalacsonyabb szintű szakképzés jellemzően három évig tart, mint például Lengyelországban, Szlovéniában és Magyarországon, és egy adott szakma elsajátításával zárul. Franciaországban a tanulóknak lehetőségük van, hogy az iskolán belül vagy gyakornoki képzés keretében részesüljenek szakképzésben, amely hasonló a lengyelországi fiatalok képzéséhez. Egyes szakképzési programokat kifejezetten a hátrányos helyzetű, hagyományos oktatásukat esetleg abbahagyó fiatalok támogatására szabtak, lehetőséget biztosítva, hogy korábbi iskolai eredményeiktől függetlenül gyakorlati készségeket szerezzenek.

Gyakorlati hangsúly

A szakképzési programok fő jellemzője a gyakorlati orientáció, amely lehetővé teszi a tanulók számára, hogy tudásukat közvetlenül alkalmazzák az adott iparágban. A programok gyakran járnak együtt az iparág szereplőivel való partnerséggel, hogy a tanterv összhangban legyen a korszerű ipari szabványokkal és gyakorlatokkal.

A gyakornoki képzés számos európai országban központi szerepet játszik a szakképzésben. A gyakornokok jellemzően vállalatoknál dolgoznak, miközben párhuzamosan strukturált, munkahelyi képzésben és tantermi oktatásban vesznek részt. Több európai országban, köztük Németországban, Ausztriában és Svájcban alkalmazzák a duális képzés rendszerét, amelyben a tanulók megosztják idejüket a szakképzési iskolák és a munkaadóknál folytatott munkahelyi képzés között, ezáltal átfogó oktatási tapasztalatot szerezve.

Hosszú szakképzési ciklus

Néhány európai országban, mint például Szlovéniában, a szakközépiskolák keretében hosszabb szakoktatási és képzési ciklust kínálnak. Ezekben az intézményekben az általános oktatás és a szakképzés kombinációja az érettségi vizsga letételével és a tanult szakma elsajátításával zárul. Franciaország a „szakmai vizsga” kifejezést használja, amely a szakiskolát végzettek érettségi vizsgájának alternatív változatát jelenti.

Különböző pályák

Lengyelországban és Magyarországon ötéves oktatási ciklusok vannak, amely az érettségi, illetve egy szakvizsga letételével zárul. Ezek a végzettek választhatnak a felsőoktatás folytatása vagy a munkaerőpiacra való belépés között. A magyarországi technikumok lehetőséget kínálnak arra, hogy a tanulók kizárólag az érettségire készüljenek fel, vagy - az érettségivel rendelkezők számára - egy adott szakma alapjainak elsajátítására. Ezek az intézmények a tanulókat a szakma elsajátításához szükséges készségekkel ruházzák fel, ötvözik az általános oktatás és a szakképzés elemeit, és szakvizsgával zárulnak, hasonlóan a lengyelországi felsőfokú (szakiskola) iskolák rendszeréhez.

Mindemellett a szakképzés alapszintjét elvégzőknek lehetőségük van, szakgimáziumban vagy technikumban (pl. Lengyelországban) való továbbtanulás.

Az európai képesítési keretrendszer és annak hatása

A szakközépiskolára vonatkozó szabályok bizonyos szintig egységesítve vannak Európában, amit részben az Európai Képesítési Keretrendszer (EKKR) is szorgalmaz. A skandináv országok például kifejezetten utalnak a képesítési keretrendszerekre. Azokban az országokban, ahol ez a hivatkozás kevésbé szembetűnő, a diplomások álláskereséskor nem feltétlenül jelölik meg a képzettségi szintjüket a bizonyítványukon. Lengyelország esete jól illusztrálja ezt.

Az InclusiveVET-ben résztvevő partnerországok szakképzésének részletesebb jellemzői az 1. mellékletben található. Az európai szakképzési rendszerek részletes leírása elérhető a CEDEFOP honlapján: <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-in-europe/systems/>

3.2 Diákok a szakképzésben

Az európai szakoktatásban és szakképzésben (VET) résztvevő diákok sokszínű csoportot alkotnak, akik gyakorlati, ipárgspecifikus készségeket és ismereteket szereznek, hogy felkészüljenek a különböző területeken való elhelyezkedésre. Ezek a diákok különböző iskolai végzettséggel, karriercélokkal és életkörülményekkel rendelkeznek. Míg egyes diákok elvégezték a középiskolát, mások korábban abbahagyták, illetve eltérő tanulmányi tapasztalatokkal rendelkeznek. A szakképzésben tanulók általános jellemzői országonként, régióként, illetve a szakképzési programoktól függően változhatnak, mivel ezek kihatással vannak a diákok demográfiai jellemzőire, motivációira és céljaira.

Korosztálybeli különbségek

A szakképzési programok különböző korosztályú tanulókat vonzanak. Ezek elsősorban azok a fiatalok, akik közvetlenül a kötelező (általános vagy középiskolai) oktatás elvégzését követően, 15 vagy 16 éves koruk körül kezdik meg a szakképzést.

A szakoktatás és -képzés azonban a fiatal tanulókon túl szélesebb demográfiai rétegeket is érint. A szakképzés a felnőttek, köztük a pályamódosításra vagy további szakosodásra vágyók körében is népszerű választás. Minden európai országban lehetőség van a tovább- illetve átképzésre, így akiknek új képesítésre vagy átképzésre van szükségük, gyakran választják a felnőtt szakképzést. Választhatnak az esti tanfolyamok, a munka mellett elvégezhető tanfolyamok, vagy a rövid távú képzési programok közül, hogy új készségeket szerezzenek vagy a meglévőket fejlesszék.

Karrier-orientált megközelítés

A szakképzésben tanulók fő motivációja, hogy konkrét, munkához kapcsolódó képességeket sajátítsanak el. A szakképzést választó diákokat gyakran az motiválja, hogy be tudjanak lépni a munkaerőpiacra, és a hagyományos egyetemi útvonalakhoz viszonyítva gyorsabb tudjanak jövedelemszerző munkát vállalni. A szakképzési programok szorosan illeszkednek az ipar igényeihez, ezáltal lehetőséget biztosítva a diákoknak, hogy a munkáltatók által megkívánt gyakorlati készségeket fejlesszék. Továbbá, mivel a szakképzésre egyre inkább mit az egész életen át tartó tanulás eszközeként tekintenek, a már dolgozó szakemberek beiratkozhatnak szakképzési tanfolyamokra, hogy fejlesszék készségeiket és versenyképesek maradjanak karrierjükben.

Szociális háttér

Az Európai Unió politikai szintjén egyértelmű és határozott törekvés van a szakoktatás újraértékelésére a felsőoktatással egyenértékű és fenntartható alternatívájaként. Ez a szemléletváltást olyan kezdeményezések támogatják és ösztönzik, mint például az európai készségfejlesztési program, a szakképzési kiválósági központok létrehozása stb.

Ugyanakkor számos országban megfigyelhető, hogy a szakiskolákat a hátrányosabb szociális helyzetű diákok részesítik előnyben. Ennek eredményeképpen a szakképzésben tanulók többségét Európa nagy részén még mindig túlnyomórészt hátrányos társadalmi-gazdasági háttérrel rendelkező, migrációs háttérű (OECD, 2019) és egyéb hátrányos helyzetű személyek teszik ki. Továbbá, a vidékről érkezők is gyakran választják a szakképzést az utazással járó nehézségek miatt. Ez a tendencia különösen hangsúlyos a nagyobb városi központokon kívül eső régiókban. Emellett jelentős összefüggés van a szakképzésben tanulók szüleinek iskolai végzettségével, akiknek általában alacsonyabb az iskolai végzettsége, mint a felsőoktatásban tanulók szüleinek (IFO, 2017).

A következő szakaszban a hátrányos helyzetű és alulreprezentált tanulók különböző csoportjai kerülnek bemutatásra az InclusiveVET-projekt céljával összefüggésben, azaz ezen diákok részvételi lehetőségei a tanulók szerepvállalását igénylő tevékenységekben.

4. Az alulreprezentált tanulók típusai

4.1 Diverzitás és interszekcionalitás

Az EU tagállamaiban minden tanuló számára törvény garantálja az ingyenes szakoktatáshoz és szakképzéshez való egyenlő hozzáférést. Számos európai tagállamban elfogadtak hivatalos (jogilag szabályozott) programokat a különböző szükségletekkel rendelkező személyek előtt álló akadályok felszámolására.

A szekunder kutatás és adatelemzés, és a fókuszcsoporthoz interjúk alapján az alulreprezentált diákok széles spektrumát különböztethetjük meg:

- Fizikai fogyatékossgal élő tanulók
- Értelmi és/vagy tanulási nehézségekkel küzdő tanulók
- Mentális zavarokkal küzdő tanulók
- Neurodiverz tanulók
- Beilleszkedési és/vagy viselkedési nehézségekkel küzdő tanulók
- Hátrányos helyzetben lévő tanulók
- Tehetséges tanulók
- kisebbségi tanulók egy többségi intézményben (pl. műszaki technikumban tanuló lányok a 95%-os fiú tanulói közösségben)
- LMBTQIA+ tanulók
- Érett korú tanulók/felnőtt tanulók
- Gondozási (családban) feladatokat ellátó tanulók
- Migrációs háttérrel rendelkező tanulók
- Menekültek
- Nemzetközi tanulók
- Színes bőrű és etnikai kisebbséghez tartozó tanulók
- A szakképzésben tanulók első generációja
- Vidéki és/vagy távoli területekről származó tanulók
- Hátrányos társadalmi-gazdasági háttérrel rendelkező tanulók
- Tartósan vagy időszakosan hátrányos/különleges élethelyzetű tanulók
- Erőszak vagy bántalmazás által érintett tanulók

A felosztás, amely az egyes projektpartnerországokban rendelkezésre álló adatokon alapul, amit a projekt partnerek a projekt keretében elfogadtak. Az Erasmus+ és az Európai Szolidaritási Testület azonban ahelyett, hogy részletesen figyelembe venné a tanulók által esetlegesen tapasztalt (potenciális) hátrányok különböző fajtáit, olyan akadályok szerint csoportosít, amelyek megakadályozhatják, hogy a kevesebb lehetőséggel rendelkezők - köztük az alulreprezentált tanulók - részt vegyenek a különböző programokban. Ezek a csoportok a következők:

- **fogyatékkal élők** (fizikai, mentális, értelmi vagy érzékszervi rendellenesség)
- **egészségügyi problémák** (súlyos betegségek, krónikus betegségek, vagy bármilyen más fizikai vagy mentális egészségi állapot stb.)
- **kulturális különbségek** (migrációs vagy menekült háttérrel rendelkező személyek, nemzeti vagy etnikai kisebbséghez tartozó személyek, nyelvi alkalmazkodási és kulturális beilleszkedési nehézségekkel küzdő személyek stb.)

- **szociális nehézségek** (korlátozott szociális kompetenciák, antiszociális vagy kockázatot jelentő viselkedés, bűnözők, kábítószer- vagy alkoholfogyasztók, vagy társadalmi marginalizálódás stb.)
- **gazdasági nehézségek** (alacsony életszínvonal, alacsony jövedelem, tanulók, akiknek dolgozniuk kell, hogy eltartsák magukat, a szociális ellátórendszerrel való függés, tartós munkanélküliség, bizonytalan helyzet vagy szegénység, hajléktalanság, adósság vagy pénzügyi problémák stb.)
- **diszkriminációval kapcsolatos tényezők** (nemhez - nemi identitás, nemi kifejezés stb., életkorhoz, etnikai hovatartozáshoz, valláshoz, hithez, szexuális irányultsághoz, fogyatékossághoz vagy interszekcionális tényezőkhöz stb. kapcsolódó megkülönböztetés).
- **földrajzi akadályok** (távoli vagy vidéki területeken, kis szigeteken vagy periférikus/külső régiókban, külvárosokban, harmadik országok kevésbé ellátott vagy kevésbé fejlett területein élők).¹

Számos európai tagállamban a szakképző iskolák elismerik az alulreprezentált tanulók egy meghatározott csoportjához való tartozást, és ez a tanulást megkönnyítő kiegészítő „kedvezmények” egyik alapja lehet. Ez azonban nem minden esetben érvényes a felsorolt kategóriákra. Néhány elismertetése igényli a megfelelő dokumentumok - leggyakrabban orvosi igazolások formájában - bemutatását az iskolában. Lengyelországban például az egyes alulreprezentált csoportokhoz tartozó tanulóknak egy külön erre kijelölt intézmény által kiállított oktatáspszichológiai értékeléssel, vagy fogyatékossági bizonyítvánnyal kell rendelkezniük. Más esetekben olyan tanulók is kapnak a tanulásukkal kapcsolatban segítséget és egyedi elbírálást, akik nem rendelkeznek a fent említett dokumentumokkal, de tanáraik tanítási vagy oktatási problémákat és/vagy egyéb, például az életkörülményeikkel kapcsolatos személyes nehézségeket észleltek.

A sokszínűség és a hátrányos helyzet kezelése során fontos figyelembe venni az interszekcionalitás kérdését is. Az interszekcionalitás megértése kulcsfontosságú a többszörösen marginalizált identitású egyének összetett kihívásainak kezelésében.

Az interszekcionalitás elismeri, hogy az egyének egyszerre több hátrányos helyzetű vagy kisebbségi csoporthoz is tartozhatnak, mint például egy siket tanulót, aki migráns háttérrel rendelkezik, vagy egy felnőtt tanulót, aki egyedülálló anya.

A diszkrimináció és a hátrányos helyzet egymást keresztező formáinak megértésével az iskolák és a tanárok is jobban megérthetik az összetett identitású tanulók egyedi tapasztalatait és szükségleteit, és ezáltal tanulásukban jobban támogatják őket.

Továbbá, a „többségi” és az „alulreprezentált” tanulók közötti határok elmosódnak, lehetővé téve azt, hogy egy tanuló bizonyos szempontból hagyományos tulajdonságokat mutasson, míg más szempontból egyidejűleg alulreprezentált jellemzőkkel rendelkezzen (pl. egy fiatal fehér férfi, aki bántalmazó otthoni környezetben él). Emellett a 'kiszolgáltatott' vagy 'alulreprezentált'

¹ Ezek a definíciók az Európai Bizottság dokumentumából származnak: *Implementation guidelines Erasmus+ and European Solidarity Corps Inclusion and Diversity Strategy, Version 1* - 29/04/2021. Elérhető a következő címen: https://erasmus-plus.ec.europa.eu/sites/default/files/2021-09/implementation-inclusion-diversity_apr21_en.pdf

helyzet bizonyos tanulók esetében átmeneti lehet, amely idővel megváltozhat (pl. amikor a tanuló családi helyzete megváltozik a tanulmányai során a szülő elvesztése, terhesség stb. miatt).

4.2 Különböző tanulók, eltérő tanulási igények

A következőkben az InclusiveVET partnerszervezeteiben tartott fókuszcsoportos megbeszélések során felmerült néhány kérdés kerül kiemelésre, figyelembe véve a tanulók azon alulreprezentált csoportjait, amelyek a helyi intézményi és/vagy nemzeti kontextusban a legjelentősebbek voltak.

Az európai szakképző iskolákban sok hátrányos helyzetű csoportból származó diák tanul. Az olyan országok, mint Lengyelország, Magyarország és Franciaország megkülönböztetik az alacsony jövedelmű, hátrányos helyzetű tanulókat. Ez a meghatározás például az alacsonyabb jövedelmű családokban nevelkedő tanulókra vonatkozik (pl. Franciaországban), de a fegyveres konfliktusok elől menekülőkre is (pl. ukrán menekültek Lengyelországban). Ezek a tanulók általában speciális tanulási támogatási programban részesülnek, és anyagi segílyt is igényelhetnek (pl. Lengyelországban).

A migrációs háttérrel rendelkező, a színesbőrű és etnikai kisebbséghez tartozó, és/vagy a többségtől eltérő vallású tanulók előítéleteknek és megkülönböztetésnek lehetnek kitéve, valamint nehézséget jelenthet számukra a tanulótársaikkal és a tanárokkal való azonosulás.

A szakképző intézményekben a felnőtt tanulók általában más kihívásokkal szembesülnek, mint a fiatalabb tanulók. Gyakran több felelősségük van, mint például a munka, a családról való gondoskodás stb. Emiatt általában kevésbé vesznek részt az iskolai tanulmányi, szociális és demokratikus életben, és leginkább csak a szakma elsajátítására fókuszálnak. A felnőtt tanulók között sok a gondozási kötelezettségekkel rendelkező tanuló, bár természetesen vannak fiatal tanulók is, akiknek otthoni/családi gondozási kötelezettségeik vannak. Az ilyen tanulók esetében érdemes olyan megfelelő oktatási programot bevezetni, amely lehetővé teszi számukra, hogy összeegyeztethessék a tanulási és a gondozási/ápolási feladataikat. A legtöbb európai országban nincs jogi kötelezettség arra, hogy a gondozási kötelezettségekkel rendelkező tanulóknak eltérő lehetőségeket biztosítsanak. A tevékenységek az iskola saját kezdeményezésére és a tanárok bevonásával valósulnak meg (ez a helyzet például néhány lengyelországi iskolában).

Bár az LMBTQIA+ csoport tagjai minden szakképző iskolában jelen vannak az oktatók és a tanulók körében, státuszukat nem minden országban ismerik el és védi teljes mértékben a törvény (pl. Lengyelországban). Ezenkívül számos európai országban jogilag csak női és férfi nemet (sex) különböztetnek meg, míg más országokban (pl. Franciaországban) további külön nem(ek)et (gender) ismernek el.

Az alulreprezentált csoportok megkülönböztetésekor a fogyatékkal élő tanulókat gyakran külön csoportnak tekintik, és a legtöbb uniós országban a sajátos nevelési igényűek (SNI) kategóriájába tartoznak, és speciális oktatási programokban részesülnek.

Ugyanakkor a legtöbb ország (pl. Lengyelország, Szlovénia, Franciaország, Magyarország) különbséget tesz az értelmi és a testi fogyatékkal élő tanulók között. Ezekben az országokban az értelmi fogyatékkal élő tanulók külön kategóriát alkotnak a tanulási fogyatékkal élő tanulók csoportján belül. Magyarország még egy további csoportot is

meghatároz: az autizmus spektrumon lévő, illetve a többszörös fogyatékossgal élő tanulókat.

Az alulreprezentált tanulók másik csoportjába a mentális egészségi problémáktól szenvedő diákok tartoznak. Szlovénia például különválasztja ezt a csoportot.

A fizikai fogyatékossgal élők csoportja a látás-, hallás- vagy járássérülteket tartalmazza. Szlovéniában továbbá a tanulók ezen csoportjába tartoznak a krónikus betegségben szenvedők is. Ezeknek a tanulóknak az iskola kijelölhet egy asszisztent, aki segíti őket a mindennapi tevékenységek elvégzésében, a mozgásban, az olvasásban, illetve az írásban. Azoknak az iskoláknak, ahol testi fogyatékkal élő diákok tanulnak, különös figyelmet kell fordítaniuk az osztályterem és más tanulási terek kialakítására is. Az SNI-s diákok számára kialakított osztályterem garantált mérete országonként eltérő. Lengyelország például 15 főre csökkenti a tanulók számát az integrált osztályokban. Elsősorban az autizmus spektrumon elhelyezkedő tanulókat oktató speciális nevelési iskolák az osztályok méretét öt tanulóra korlátozzák. Továbbá Lengyelországban és Magyarországon a vizsgák feltételeit és formáját a tanulók képességeihez igazítják, és a vizsgák során szükség szerint tanári támogatást biztosítanak.

A testi fogyatékossgal élő tanulók számára általában az iskolában (vagy az iskolával együttműködő egységekben) elérhető a rehabilitáció (pl. Szlovénia). Lengyelországban az ingyenes rehabilitáció nem kielégítő, és a legtöbb tanulóknak térítéses rehabilitációt kell igénybe vennie.

Az értelmi fogyatékossgal élő tanulók az általános iskolai tanulmányaik befejezése után általában hagyományos iskolában vagy speciális nevelési igényűek számára fenntartott iskolában folytathatják tanulmányaikat. Ilyen rendszer létezik például Lengyelországban és Szlovéniában. Magyarországon az SNI magába foglalja az értelmi, látási, hallási, testi (mozgásszervi), beszédészervi fogyatékossgal élőket, továbbá a fejlődés egyéb rendellenességeiben (a kognitív funkciók vagy a viselkedésfejlődés súlyos és tartós zavarai) szenvedőket is. A tanuló sajátos jellemzői olyan mértékben eltérnek az átlagtól, hogy fejlődési potenciálját csak különleges (speciális) intézkedésekkel, módszerekkel és taneszközökkel lehet elérni. Konkrét állapotuktól függően általában korai fejlesztésben részesülnek mind az iskolában, mind otthon. Szlovéniában például különböző családtámogatási programok állnak rendelkezésre.

Külön, de mégis kapcsolódó csoportot alkotnak a tanulási nehézségekkel küzdő tanulók. A tanulási nehézségek általában az iskolában kerülnek felismerésre, és gyakran a tanárok kezdeményezésétől függ (pl. Lengyelországban), hogy az iskola nyújt-e tanulási kedvezményeket és támogatást. Lengyelországban és Magyarországon például az oktatási követelmények és az értékelés módjának személyre szabása mellett a tanulási nehézségekkel küzdő tanulók külön pedagógiai támogatást is kapnak.

A legtöbb európai országban egyre inkább elismerik a mentális betegségben szenvedő tanulókat. Ezeket a tanulókat általában szakemberhez irányítják diagnózis felállítása céljából, és miután kivizsgálták és megfelelő szakellátásban részesítik őket, be lehet őket vonni egy olyan iskolai programba, amely a tanulási folyamatot a képességeikhez igazítja.

A legtöbb európai országban a fogyatékossgal élő tanulóknak kiegészítő pályaválasztási tanácsadást biztosítanak. A tanácsadási folyamat az oktatási és szakmai pálya meghatározására összpontosít, figyelembe véve az egyes tanulók egyéni képességeit.

Országtól függően az SNI tanulók által látogatott hagyományos osztályokban az egy osztályra jutó tanulók száma csökken. Lengyelországban például egy integrált osztályban 15 tanuló van. A tanulók száma egy osztályban nem csökken, ha a tanulók nem rendelkeznek fogyatékossgai bizonyítvánnyal. A speciális nevelési igényű tanulókkal foglalkozó iskolákban az osztályok maximális létszáma 5. Ez elsősorban az autizmus spektrumon lévő tanulókra vonatkozik.

Lengyelországban és Magyarországon az SNI-s, fogyatékos és magatartási nehézségekkel küzdő tanulók oktatására vonatkozó jogszabályok meghatározzák a szakmai vizsgák lebonyolításának módját is. Az iskola a vizsga formáját és feltételeit a tanuló képességeihez igazíthatja. Az iskola kijelölhet egy tanárt, aki támogatja a tanuló vizsga közben.

Az érzelmi, magatartás és viselkedési nehézségek különböző oktatási szinteken és különböző háttérrel rendelkező tanulókat érintenek. Szlovéniában külön jogszabály van hatályban, amelynek elsődleges célja, hogy egységes rendszerszintű megoldást hozzon létre az érzelmi és viselkedési zavarokkal küzdő gyermekek, és serdülők integrált kezelésére az oktatási intézményekben. Összehasonlítva ezzel, Lengyelországban az ilyen tanulókkal való foglalkozás módját az egyes iskolaigazgatók határozzák meg.

A tehetséges tanulókat néha a diákok külön csoportjaként azonosítják, akikre speciális oktatási programokat alkalmaznak. A tehetséges tanulóknak tekintjük azokat, akik a tudomány, a művészet vagy a sport különböző területein magas, átlagon felüli képességeket vagy rendkívüli teljesítményt mutatnak. Szlovéniában a középiskolákban a tehetséges tanulók különleges státusszal rendelkeznek. Az iskolának a számukra kínált oktatási program tartalmát, lebonyolítását és időtartamát hozzájuk kell igazítaniuk. A tanárok a tanítási módszereiket úgy alakítják át, és úgy dolgoznak a tehetséges tanulókkal, hogy azok tehetségét fejlesszék.

A fókuszcsoportos interjúk során kiemelt másik alulreprzentált csoport a beilleszkedési és magatartási nehézségekkel küzdő tanulók csoportja. Szlovéniában egyes tanulók bizonyos érdeklődési körök, például a labdarúgás vagy az online játékok hiánya miatt társadalmi kirekesztésben élnek. A franciaországi fókuszcsoport ugyanígy azonosította az alulreprzentált tanulóknak ezen csoportját, amely az érdeklődési körök miatt társadalmilag kirekesztett diákokból áll. Amennyiben létezik speciális támogatása ezeknek a tanulóknak, az az iskola saját kezdeményezésére történik.

Ehhez kapcsolódóan vannak alkalmazkodási nehézségekkel küzdő tanulók. Ezek lehetnek az országba nemrég érkezettek (pl. nemzetközi tanulók vagy migrációs háttérrel rendelkező tanulók), akik egy új országban kezdik meg tanulmányaikat, vagy hosszabb külföldön tartózkodás után térnek vissza az anyanyelvi oktatási rendszerbe. Egyes esetekben ezek a tanulók különleges támogatásban részesülnek, például a Lengyelországban élő ukrán menekültek, akik számára kiegészítő nyelvórákat szerveznek.

5. A diákok szerepvállalása

5.1 A diákok szerepvállalásának hagyományos formái

A diverz tanulói közösség kihívást jelent a szakképző iskolák számára, mivel strukturális és kulturális szempontból is inkluzív környezetet kell teremteni minden tanuló számára. Ennek többek között azt is tartalmaznia kell, hogy véleményüknek és igényeiknek hangot adhassanak, és azokat figyelembe vegyék az iskola irányítása, minőségbiztosítása és tanulmányi programjának tervezése során. Ennek a biztosítása megköveteli a képviseleti lehetőségek inkluzív biztosítását, ezáltal elősegítve a szakképző iskolák és tanulók közötti, sokoldalú együttműködést.

A tanulók bevonása a szakképző iskolák és a tanulók közötti együttműködési folyamatként határozható meg, amelynek célja a döntéshozatal, a struktúrák és a kultúra formálása.

Ezt gyakran nevezik „a tanulói véleményének meghallgatásának” és „a tanulók, mint partnerek” kezelésének. Ez kiemeli annak fontosságát, hogy a tanulók aktívan részt vehessenek a rájuk vonatkozó folyamatok fejlesztésében és optimalizálásában.

Az InclusiVET projekt keretében a tanulók szerepvállalásának, bevonásának négy területét különböztetjük meg.

Az első terület az „Irányítás és menedzsment”, ahol a tanulói részvétel magában foglalja az intézményi eljárások kidolgozásába történő bevonódás lehetőségét, végrehajtást és ellenőrzést végző testületekben, csoportokban való részvételt.

A második terület a „Tanítás és tanulás”, amely a tanulóknak a saját tanulásukban való részvételét és a tanulási élményük fokozását foglalja magában.

A harmadik terület a „minőségbiztosítás és -fejlesztés”, amely magában foglalja a tanulók részvételét a minőségbiztosítással és -fejlesztéssel kapcsolatos valamennyi folyamatban.

Az utolsó terület, a „Tanulói képviselő és önszerveződés” lehetőséget biztosít a tanulóknak arra, hogy önszerveződő csoportokat alakítsanak ki, demokratikus folyamatokban vegyenek részt, képviselőket válasszanak, és vitákat kezdeményezzenek a tanulási tapasztalataikkal kapcsolatos fejlesztésekről.

A tanulók szerepvállalása különböző szinteken és különböző célokkal működhet. Nemzetközi szinten az olyan szervezetek, mint az Organising Bureau of European School Student Unions (OBESSU), a tanulók érdekeinek európai szintű képviselőtét célozzák. Nemzeti vagy regionális szinten is létezhetnek tagszervezetek és más, a tanulókat képviselő csoportok.

Intézményi szinten a tanulók képviselő útján aktívan részt vehetnek a bizottságok vitáiban, a döntéshozatalban és az egész iskolát érintő kérdésekben.

A képzési program- vagy osztályszintű bevonás jellemzően a tanulási élmény fokozására és az oktatási programmal kapcsolatos konkrét problémák megoldására összpontosít az osztály képviselőin keresztül.

Végül, az egyéni szintű szerepvállalás a tanulóknak a saját tanulási folyamatukban való aktív részvételére vonatkozik.

Bár elméletben a tanulók szerepvállalásának lehetőségei széles skálán mozognak, azt is el kell ismernünk, hogy a gyakorlatban ezek nem minden országban és szakképző iskolában állnak rendelkezésre. Még azokban a szakképzési rendszerekben sem mindig van stratégiai szándék arra, hogy a tanulókat érdemben bevonják a különböző döntéshozatali folyamatokba, ahol a tanulók részvételére lehetőség van. Sőt, a tanulók bevonása gyakran jelképesnek tekinthető.

A tanulási szerepvállalás gyakran elsősorban a tanulók szervezetein keresztül történik, amelyeket maguk a tanulók vezetnek.

A tanulók által vezetett szervezetek lehetőséget kínálnak az önismeret és a vezetői készségek fejlesztésére. Az alulképzett tanulók ilyen szervezetekben való részvételének elősegítése kulcsfontosságú, mivel segít felkészíteni őket a jövőbeli karrierjükre.

Ezek a szervezeteken keresztül a tanulók szerepvállalása különböző módokon valósulhat meg:

- a) Tanulmányokkal kapcsolatos szervezeteken keresztül: A szakképző iskoláknak lehetnek olyan, a tanulók által vezetett érdekképviseleti, tanulói önkormányzati szervezetei, amelyek a diákokat érdekeit képviselik a tanulási tapasztalataikkal kapcsolatos ügyekben. Emellett az intézményi programok kialakításában részt vehetnek olyan, a tanulók által vezetett szervezetek, amelyek különféle társadalmi, politikai, kulturális és sporttevékenységeket szerveznek, hogy a tanulók között a tantermen belül és kívül is erősítsék a közösségi érzést.
- b) Identitással vagy érdeklődéssel kapcsolatos szervezetek: a közös érdeklődéssel, közös identitással vagy hobbival rendelkező tanulók saját szervezeteket hozhatnak létre (pl. film- vagy könyvklubok, egyéb csoportok, sportklubok stb.).

5.2 A tanulók szerepvállalásának alternatív formái

A belső kutatás, a fókuszcsoporthoz és a projekt-konzorciumon belüli megbeszélések során azonosított egyik legjelentősebb megállapítás az volt, hogy a tanulóknak változatos részvételi lehetőségeket kínáljanak. Az alternatív tanulási lehetőségek megoldhatnák a tanulók által gyakran felvetett időbeli korlátokkal, hozzáférhetőségi kihívásokkal kapcsolatos aggályokat. Számos képviseleti tevékenység jelentős időbeli elkötelezettséget igényel, és a hosszú távú elkötelezettségtől való félelem valódi akadályt jelent a tanulók számára, különösen a szakképzésben - a tanulók bevonásával kapcsolatos fő kihívások a 6.2. szakaszban kerül megvitatásra.

A tanulók szerepvállalásának korábban vázolt hagyományosabb formái mellett, amelyek jellemzően hosszú távúak, átfogóak és nem specifikusak, sok tanuló számára érdekesebb és realitásabb a rövid távú, tematikus fókuszú szerepvállalás. A rövid távú elköteleződés történhet például projektalapú részvétel vagy konkrét események szervezése formájában, és ez történhet bizonyos tanulók érdeklődésére számot tartó tematikus területen (pl. környezetvédelmi témakörhöz, LMBTQIA+ témákhoz kapcsolódó projektek vagy a tanulók sajátos tanulmányi területéhez kapcsolódó projektek).

Különösen az alulreprezentált tanulók esetében a rövid távú és tematikus szerepvállalás hatékony módszernek tekinthető arra, hogy a tanulókat megismertessék és bevonják az iskolai feladatokba. A szakképző iskolák, valamint a tanulók által vezetett szervezetek proaktívan felkérhetik a tanulókat, hogy a szerepvállalásának és részvételének hagyományosabb formáin túlmenően konkrét tematikus „projektekhez” is csatlakozzanak.

6. Kihívások és akadályok az alulreprezentált tanulók számára

6.1 Az iskola életében való részvétel kihívásai

A legtöbb európai országban a tanulók iskolai életben való részvételének akadályai az egyéni személyes jellemzőkhöz és hozzáálláshoz kapcsolódnak. Ilyenek lehetnek a fogyatékoság, a gyenge nyelvtudás (pl. a nemzetközi tanulókra) vagy az alacsony szociális készségek. Számukra sokkal nehezebb bekapcsolódni az iskola szociális tevékenységeibe.

Egyéni szinten az alulreprezentált tanulók különböző problémákkal és akadályokkal küzdhetnek, amelyek akadályozhatják őket abban, hogy valóban szívesen látottnak, be- és elfogadottnak, és az intézménybe integráltnak érezzék magukat.

A társadalmi akadályok nehezebbé tehetik a különböző háttérű tanulók közötti barátságok kialakulását. A felnőtt tanulók és/vagy a hátrányos helyzetű, például etnikai kisebbséghez tartozó tanulók számára kihívást jelenthet a dominánsabb társadalmi csoportokhoz tartozó tanulókkal való közös nevező megtalálása.

A szakképzési ágazatban az oktatásszervezés erősen befolyásolja a tanulóknak az iskola életébe való szerepvállalásának lehetőségét. Az ágazati szakközépiskolákban (pl. Lengyelország és Franciaország esetében) a tanulók jellemzően heti két napot töltenek az iskolában, a többi napon pedig iskolán kívüli gyakorlaton tanulnak. Ez azt jelenti, hogy nincs lehetőségük részt venni az iskolában szervezett valamennyi tevékenységben.

Az alulreprezentált tanulók befogadásának másik befolyásoló tényezője a lakóhelyük. Gyakran minél kisebb/távolabb a város vagy a falu, annál nagyobb gondot okoz az iskolába járás, vagy akár a megbízható internet-hozzáférés. A mobilitási nehézségek hatással vannak a pályaválasztásra és a munkahely kiválasztására (pl. Szlovéniában). A tanuló és családja anyagi helyzete közvetlen hatással van a fiatalok tanuláshoz való hozzáféréseire.

Egy további tényező, amely megnehezíti a diákok bevonását az iskolai életbe a következő. Franciaország rámutat sok ilyen tanuló alacsony önbecsülésére. A tanulók különböző fogyatékoságokkal, háttérrel rendelkeznek, etnikai vagy szexuális kisebbségekhez tartoznak, tanulási nehézségekkel küzdenek stb., ami mind befolyásolhatja az iskolai életüket és azt, hogy a többi tanuló hogyan látja őket. Ez jelentős hatással lehet önbecsülésük csökkenésére.

Gyakran hangsúlyozzák, hogy a társadalmi kirekesztést a társadalmi folyamatok, például az individualizáció és a globalizáció is jelentősen befolyásolják. Egyes tanulók számára ez a társadalmi biztonság elvesztését, valamint a családjukkal és a klasszikus intézményekkel való kapcsolatuk csökkenését jelentheti. A tanulókat arra ösztönzik, hogy nagyobb felelősséget vállaljanak önmagukért, ugyanakkor új társadalmi kapcsolatokat kell kialakítaniuk, gyorsan kell alkalmazkodniuk az élet minden területén az új követelményekhez, és kevésbé érezhetik magukat biztonságban, valamint jobban ki vannak téve különböző kockázatoknak. Fontos, hogy az egyén hozzáférjen az információkhoz, pl. a helyi munkaerőpiac oktatási vagy foglalkoztatási lehetőségeiről.

6.2 Kihívások a tanulók szerepvállalásával kapcsolatban

Általánosságban a tanulók inkluzív bevonásának fő kihívásai és akadályai öt fő területre oszthatók: az idővel kapcsolatos kérdések, a láthatósággal kapcsolatos kihívások, az identitással kapcsolatos problémák, az imázssal kapcsolatos aggályok és a hozzáférhetőség akadályai. Míg e kategóriák némelyike kulturális szempontból ered (mint például az imázs és az identitás), mások inkább strukturális jellegűek (idő, értelmesség és eredményesség, hozzáférhetőség). Ráadásul ezek a kihívások különböző szinteken jelentkeznek, beleértve a képzés, az iskola és az ország szintjét is.

Időbeli és pénzügyi kihívások

Az idő és a pénzügyi kihívások szorosan kapcsolódnak egymáshoz, és több dimenzióban is elkülöníthetők. A tanulók gyakran kerülnek olyan helyzetbe, hogy tanulmányaik finanszírozása érdekében dolgozniuk kell, ami csökkenti a tanórán kívüli egyéb iskolai tevékenységekre fordítható időt. Ezen túlmenően a tanulók ódzkodhatnak, idegenkedhetnek a hosszú távú elköteleződéstől, az egymással versengő igények, mint például a tanulószerveződéses munka, a családi kötelezettségek vagy más érdekek miatt. Továbbá, a tanulmányaikhoz kapcsolódó jelentős munkaterhelés miatt a tanulók elkötelezettsége és bevonódása az iskolai érdekképviselői életbe ellentétesnek tűnhet tanulmányi céljaikkal és célkitűzéseikkel. Ebben az összefüggésben a részvétel és az elkötelezettség szorosan kapcsolódik mind a pénzügyi, mind az időbeli korlátokhoz. A pénzügyi problémákhoz kapcsolódó további lehetséges akadályok közé tartozik a konkrét pénzügyi támogatás hiánya.

Ráadásul a legtöbb szakképzési tanulmányi program merevsége kevés rugalmasságot biztosít a tanulók számára ahhoz, hogy a tanulók részt vehessenek az iskolai szerepvállalására irányuló tevékenységekben. Továbbá sok alulreprezentált tanuló esti vagy távoktatásos tanulmányi programban vesz részt, vagy kevesebb időt tölt az iskolában, ami azt eredményezheti, hogy kevésbé ismerik a rendelkezésre álló lehetőségeket. További időbeli kihívások kapcsolódhatnak a rövid távú tanulmányi programokhoz, a meghosszabbított tanulószerveződéses gyakorlati képzéshez és a munkahelyi kötelezettségekhez.

A folyamatokba való bevonódás étemével és eredményességével kapcsolatos kihívások

Az ebbe a kategóriába tartozó problémák abból adódnak, hogy nincs egyértelmű bizonyíték a tanulók szerepvállalásának és részvételének hatásáról, nem láthatók, érzékelhetők ennek az eredményei, így a tanulók számára megkérdőjeleződik a részvétel értelme. Ez a tanulók közbenjárásával meghozott döntésekre és változásokra is vonatkozik, amelyek megkérdőjelezzik, hogy a tanulói részvétel a döntések meghozatalában, egyes kérdések képviselőiében egyáltalán képes értelmes és pozitív hatást gyakorolni a tanulási környezetre. Emellett a diákoknak tisztában kell lenniük a szerepvállalás lehetőségéről, és érezniük kell, hogy ez minden tanuló számára elérhető. Ha ezek a lehetőségek nem ismertek, ha az

eredményesség nem érzékelhető, akkor a részvétel nagyobb kihívást jelenthet és akár kirekesztővé is válhat.

A szerepvállalásra való motivációt gyakran az elégedetlenség és a változás iránti vágy adja. A kevésbé egyértelműen meghatározható problémákkal küzdő diákok számára azonban nagyobb kihívást jelenthet annak felismerése, hogy milyen előny származhat a szerepvállalásukból. Előfordulhat például, hogy nem ismerik a tanulók szerepvállalásából és részvételéből származó konkrét eredményeket, annak hatásait. Ez a szerepvállalás feladatkörével kapcsolatos információ hiánya, illetve az ebből fakadó önbizalomhiánnyal hozható összefüggésbe. Következésképpen a tanulók a szerepvállalást olyan lehetőségnek tekintik, amely kevés tényleges változást eredményez.

Ezenkívül a tanulók szerepvállalását a tanárok vagy elősegíthetik, vagy akadályozhatják. Néha a diákok úgy érzik, hogy a tanárok eltántorítják őket a szerepvállalástól amikor azt kommunikálják, hogy a szerepvállalásra fordított idő elvonja a tanulástól az időt, ami veszélyeztetheti a tanulmányaik sikeres befejezésének esélyét.

A feladattal való azonosulással kapcsolatos kihívások

A feladattal, részvétellel, intézményi szerepvállalással való azonosulással kapcsolatos kihívások különböző dimenziókban jelentkezhetnek, és összetett módon jelentkeznek. A diákok nehezen tudnak kapcsolatot teremteni a tanulók által vezetett szervezetekkel, vagy a szerepvállalás más formáival, ha ezek a csoportok nem illeszkednek az érdeklődési körükhöz, identitásukhoz, mindennapi életükhöz és egyedi kihívásaikhoz. A diákok emellett félelmet érezhetnek, ha úgy gondolják, hogy nincsenek meg a szükséges készségeik ahhoz, hogy csatlakozzanak egy szervezethez, ami bizonytalanságot okozhat azzal kapcsolatban, hogy vajon befogadják-e őket. Azonosulási problémák abból is adódhatnak, hogy a tanulókat hogyan ábrázolják a tanfolyami és promóciós anyagokban. Ha ezek az anyagok sztereotip képet mutatnak az iskola tanulóiról, amely nem tükrözi az iskola sokszínűségét, az tovább súlyosbíthatja a problémát.

De a szerepvállalásban való részvétel során is felmerülhetnek nehézségek az azonosulással. Például amikor a diákok hivatalos megbeszéléseken vesznek részt a tanárokkal, a légkör gyakran nem vonzó, vagy nem kedvez a nyílt beszélgetéseknek. Ez azt eredményezi, hogy a tanulók nem érzik magukat bátorítva vagy támogatva az aktív részvételre. A tanárok részéről társadalmi akadályok, vagy az érzékenység hiánya is fennállhat bizonyos alulreprezentált háttérű tanulókkal szemben, ami miatt a tanulók nem érzik magukat szívesen látottnak ezeken a megbeszéléseken.

Népszerűséggel kapcsolatos kihívások

Az azonosulással kapcsolatos kérdésekhez szorosan kapcsolódik, hogy a tanulók szerepvállalása olyan imázsproblémákba ütközhet, amelyek visszatartanak tanulókat a résztvételtől. Például az osztály képviselőjévé válást elsősorban népszerűségi versenynek tekintik, ami egyes tanulóknál azt az érzést kelti, hogy ők esélytelenek, vagy nincs elég önbizalmuk a részvételhez. A konkrét szerepeket és pozíciókat általában valamilyen kiválasztási folyamat során osztják ki, ami a kevésbé extrovertált tanulók számára ijesztő lehet.

A másik ok, amiért néhány tanuló tartózkodhat a szerepvállalástól, az a felelősség vállalástól, illetve a hosszútávú elköteleződéstől való félelem. A más szervezetekben vagy

szerepkörökben szerzett korábbi tapasztalatokkal rendelkező tanulóknak gyakran könnyebb megtenniük a lépést. Emellett az is előfordulhat, hogy a tanulók által vezetett szervezetek és iskolai tevékenységek elsősorban a fiatalabb tanulóknak szólnak, ami az idősebb, gyermekes vagy dolgozó tanulókat kirekeszti. Ezenkívül az alulreprezentált tanulókra nehezedő nyomás, hogy sikeresek legyenek, nyomasztó lehet, ami arra készteti őket, hogy kizárólag a tanulmányaikra koncentráljanak.

Hozzáférhetőséggel kapcsolatos kihívások

A hozzáférhetőség nehézségeket okozhatnak egyes tanulók számára, amikor a különböző szinteken való részvételről van szó. Ezek magukban foglalják a nyelvi akadályokat, amelyek különösen a nemzetközi tanulókat, az országba nemrég érkezetteket (pl. menekültek) és a hallássérült tanulókat érintik. Emellett a mobilitási problémák is érinthetik a korlátozottan mozgékony tanulókat vagy azokat, akik a szakképző iskolától távol élnek, ami családi vagy munkahelyi kötelezettségeikhez kapcsolódhat. Az iskolai infrastruktúrával kapcsolatos akadálymentesítési problémák tovább korlátozhatják a fizikai fogyatékossgal élő tanulók részvételi lehetőségeit.

A nyelvi akadályokkal összefüggésben a tanulók szerepvállalását az is akadályozhatja, hogy a dokumentumok, irányelvek vagy támogatások nem állnak rendelkezésre más nyelven vagy hozzáférhetőbb formában (pl. látás- vagy hallássérült tanulók számára). Továbbá a tanulók részvétele gyakran saját nyelvvel vagy „szakzsargonnal” jár, ami egyedi akadályt jelenthet a nemzetközi tanulóknak, a migrációs háttérű tanulóknak és az első generációs tanulóknak számára.

7. Javaslatok az inkluzív tanulói szerepvállalás eléréséhez

Annak érdekében, hogy minden tanulónak lehetősége legyen a szerepvállalásra, figyelembe kell venni a szakképző iskolák tanulóinak és tanárainak sokszínűségét és tanulási sajátosságait. A szekunder kutatás és adatelemzés, a fókuszcsoportos interjúk és a bevált jógyakorlatok példái alapján az InclusiVET konzorcium számos olyan tényezőt azonosított a tanulók sikeres és inkluzív bevonásához, amelyek inspirációként szolgálhatnak más szakképző iskolák számára.

7.1 Különböző részvételi lehetőségek

A rövid távú és tematikus foglalkoztatások hatékony megoldásnak bizonyultak az azonosulással és az idővel kapcsolatos problémák megoldására, amelyek különösen az alulreprezentált tanulók esetében jellemzőek. Néhány iskola sikeresen kísérletezett ezekkel a rövidebb távú és tematikus szerepvállalási lehetőségekkel, és át is tértek rájuk. Ez jelentősen eltér a hivatalos irányítási struktúrákban végzett hagyományos, hosszabb távú, széles körű munkára való összpontosítástól, ami rendszerszintű és értékrendbeli változást tesz szükségessé mind az iskolákban, mind a tanulók által vezetett szervezetekben.

A tematikus szerepvállalás különösen előnyös az alulreprezentált tanulók szempontjából, mivel lehetővé teszi számukra, hogy kifejezzék egyedi igényeiket és érdeklődési körüket. Például menekültekkel kapcsolatos projekteket lehet kezdeményezni ezen egyedi igények kielégítésére. Az iskolák és a tanulók által vezetett szervezetek a tanulók részvételének és képviselésének hagyományosabb módjain túlmenően proaktívan meg is hívhatják a tanulókat ezekre a tematikus „projektekre”.

Emellett az online vagy hibrid részvétel még inkább kiterjeszthetik a tanulók lehetőségeit, így olyan diákok is részt vehetnek, akiknek a fizikai tevékenységekhez való hozzáférése korlátozott lehet. Az online találkozók megkönnyítik a zökkenőmentesebb kommunikációt és együttműködést, így például a tanulókkal való fókuszcsoportok szervezése az iskolai minőségbiztosításban való aktív részvételük részeként megvalósíthatóbbá válik, csökkentve a közlekedési és időbeli korlátokkal kapcsolatos problémákat.

A rugalmas megközelítés segíthet abban, hogy minden tanulónak egyenlő hozzáférést biztosítson a szerepvállaláshoz. Ez azt jelenti, hogy ahelyett, hogy az iskolák kizárólag olyan szerepvállalási lehetőségeket biztosítanának, amelyek hosszabb elkötelezettséget igényelnek a tanulóktól, mint például az önkéntes részvétel egy tanfolyami bizottságban, meg kellene fontolniuk olyan lehetőségeket, amelyekben a tanulók egyszer vagy kétszer, hosszabb távú elkötelezettség nélkül is részt vehessenek ezeknek a csoportoknak a munkájában. A minőségbiztosítás szempontjából ez például fókuszcsoportok formájában valósulhat meg.

7.2 Sokszínűség megbélyegzés nélkül

Alulreprézéntált tanulóként az önazonosság sok tanuló számára már most is akadályt jelenthet a kifejezéssel kapcsolatos negatív konnotációk miatt.

Az „alulreprézéntált tanuló” kifejezés elsősorban azt jelenti, hogy a tanuló valamilyen jellemzője miatt különbözik a tipikus tanulóól, Ezeket a tanulókat semmiképpen sem szabad azonnal hátrányos helyzetűnek tekinteni. Következésképpen e projekt egyik elsődleges célja a sokszínűség normalizálása a szakképzésben azáltal, hogy az alulreprézéntált tanulókat bevonja az iskolai folyamatokba.

E cél eléréséhez azonban fokozni kell az alulreprézéntált tanuló láthatóságát. Ez az erőfeszítés az iskolai és a tanuló által vezetett szervezetek promóciós anyagainak átalakításával kezdődik, hogy a sztereotip képen túl a tanuló szélesebb körét is megszólítsák. Emellett a speciális pozíciók vagy kvóták létrehozása döntő szerepet játszhat a különböző jellemzőkkel rendelkező egyének képviselésének megerősítésében a bizottságokban. Néhány, a tanuló által vezetett iskolai szervezet Európa-szerte már bevezetett saját struktúráján belül speciális szerepköröket - mint például a sokféleségért felelős tisztviselők egyes brit továbbképzési egyesületeiben -, hogy növeljék az alulreprézéntált tanuló, mint az iskolai populáció esszenciális tagjainak a láthatóságát.

Az olyan intézkedések, mint a kvóták általában ideiglenesek, és a változás katalizátoraként szolgálnak, amíg az új, sokszínűbb összetételt nem tekintik normának.

7.3 Támogató rendszer az alulreprézéntált diákok számára

Az alulreprézéntált tanuló szerepvállalásának fokozása érdekében elengedhetetlen egy olyan átfogó intézményi stratégia elfogadása, amely a sajátos kihívásokkal küzdő tanuló számára erőteljes támogatást nyújt. Ennek pénzügyi támogatásokat és tanácsadási szolgáltatásokat is magában kell foglalnia. E cél elérése érdekében elengedhetetlen, hogy minden iskolában legalább egy felnőtt tanár ki legyen nevezve az inkluzivitásért felelős, való „döntési jogokkal” felruházott felelősnek, aki személyében is megfelelő elfogadottsággal és kedveltséggel rendelkezik a tanuló körében, hogy a tanuló bizalommal fordulhassanak hozzá. Ez döntő szerepet játszik abban, hogy biztosítsák az alulreprézéntált tanuló számára a szükséges teret, információt és lehetőségeket. Az ilyen támogató személy(ek) megléte ismeri, és tudatában van annak, hogy ezek a tanuló csoportok akadályokkal szembesülnek az oktatáshoz való hozzáférés, részvétel, valamint a tanuló bármely témájú szerepvállalása terén.

Továbbá, az alulreprézéntált tanuló stigmatizációjának megelőzése érdekében proaktív módon, rendszeresen, minden tanuló fel kell ajánlani a coaching- és mentorprogramokat. A tanácsadást nem kivételnek, hanem általános gyakorlatnak kell tekinteni, amelynek célja, hogy a tanuló tanulmányaik korai szakaszában felismerjék és kezeljék az inkluzivitással

kapcsolatos kihívásokat. Ezeknek a coaching- és mentorálási kezdeményezéseknek túl kell lépniük a hagyományos tanulmányi formákon, hogy a tanulók szerepvállalását célzó tevékenységekhez nyújtott konkrét támogatást is magukban foglalják.

Egy másik fontos támogatási lehetőség, tanulási rugalmasság, a személyes tanulási utak kialakításának lehetősége. Ez biztosítaná, hogy a tanulók bizonyos meghatározott időre szabadságot vehessenek ki, meghosszabbíthassák a tanulmányaik időtartamát, vagy a digitális eszközök segítségével rugalmasan alakíthassák a tanulmányaikat. Ezek az intézkedések nagyobb alkalmazkodóképességet biztosítanak a tanulóknak, és lehetővé teszik számukra, hogy reagálni tudjanak az életükben bekövetkező hirtelen változásokra anélkül, hogy ez a tanulmányik rovására menne.

7.4 A tanárok képzése a különböző tanulói igényeknek megfelelően

A tanárok, mint a tanulókkal legközvetlenebbül kapcsolatba kerülő személyek nagyon fontosak az alulreprézantált tanulók szakképző iskolákba való bevonása szempontjából. A tanárok gyakran közvetítőként is működnek a tanulók és az iskolai támogatási struktúrák között. Annak érdekében, hogy a tanulók speciális igényeire reagálni tudjanak, a tanárokat lehetőség szerint már az első órák előtt tájékoztatni kell a tanulók igényeiről. Annak érdekében, hogy ezt a kezdeti megismerkedési folyamatot a tanulók ne érezzék akadálynak, mert félnek a tanárok részéről történő megbélyegzéstől, fontos a tanárok tájékoztatása és képzése, hogy kifejezetten az ilyen összetett helyzeteket kezelni tudják. A cél az kell, hogy legyen, hogy a különböző profilok ellenére egy befogadó közösség jöjjön létre. Mivel a szakmai gyakorlatok fontos szerepet játszanak a szakképzésben, a szakképző iskolának rendszeresen tájékoztatnia kell az vállalati partnereket/oktatókat is az alulreprézantált tanulók befogadásáról, mivel ezekben a rendszerekben a tanulókkal való kapcsolatnak gyakran csak a fele jön létre az iskolán keresztül, a másik fele pedig a szakmai gyakorlati helyet biztosító partnereken keresztül.

7.5 Irányelvek az alulreprézantált tanulók részéről és számára

Az alulreprézantált tanulók bevonásának gyakran alkalmazott és hatékony módja az alulreprézantált tanulóknak szóló, illetve tőlük származó speciális stratégiák és iránymutatások létrehozása és végrehajtása. Ez a folyamat magában foglalhat olyan, a különböző alulreprézantált tanulói csoportok képviselőiből álló, erre a célra létrehozott szervezeti egységeket is, amelyek az iskola vezetésével megvitatják a különösen fontos kérdéseket, és a megvalósítás előtt értékelik az új kezdeményezéseket a befogadás szempontjából.

7.6 A tanulók szerepvállalásának jutalmazása

Egyes iskolák különböző ösztönző intézkedéseket vezettek be a tanulók szerepvállalásával kapcsolatos tevékenységekben részt vevő tanulók számára, mint például pénzügyi kompenzáció az erre szánt időért, ingyenes ebéd a bizottsági ülések részeként,

kedvezmények a tananyagokra stb., ami vonzóbbá teheti a tanulók számára, hogy korlátozott idejüket a szerepvállalására fordítsák.

Egy másik eszköz az alulreprezentált tanulók szerepvállalásának fokozására, illetve tanulmányaik és egyéb kötelezettségeik összehangolásának segítésére az, ha a tanulói szerepvállalás lehetőségét választási lehetőségként vagy kötelező elemként beépítik a tantervbe. Ez lehetővé tenné az osztályok képviselői számára, hogy néhány tanulóórát külön képzésre fordítsanak, hogy csiszolják készségeiket és megosszák tapasztalataikat osztálytársaikkal.

Mellékletek

1. Melléklet - A partnerországok szakképző intézményeinek jellemzői:

Lengyelország:

- ❖ Középiskola: technikum - érettségi vizsga (Matúra) és szakvizsga, időtartam 5 év
- ❖ Szakiskola - szakvizsga, időtartam 3 év
- ❖ Szakképzés felnőttek számára, lehetőség a továbbtanulásra kurzusok keretében, középiskola utáni képzés, időtartam 1-2 év
- ❖ A szakképesítés megszerzése minden szakképző intézményben lehetséges
- ❖ A 14 éves és idősebb tanulók szakképző intézménybe járhatnak
- ❖ A szakképző intézményeket gyakrabban választják a hátrányosabb helyzetű vagy vidéki tanulók (nincs lehetőségük a családjuk anyagi lehetőségei vagy, nem áll módjukban megoldani az ingázást vagy a lakhatást).
- ❖ A szakiskolát végzettek mintegy fele tanul tovább szakképző intézményekben

Franciaország:

- ❖ Középiskolai tanulók, diákok/tanulók, munka mellett tanulók, felnőttek
- ❖ Országos szintű képzések
- ❖ Szakképzési diplomák
- ❖ Szakképzéshez való hozzáférés bármely életszakaszban, az általános iskola befejezése után
- ❖ Lehetőség a szakmai átképzésre, különösen a folyamatos képzési rendszeren keresztül
- ❖ Szakvizsga
- ❖ A szakképző iskolai tanulók különböznek a társadalmi háttér, a kultúra, az ismeretek és készségek szintje, illetve a fogyatékosságuk szerint.
- ❖ Megfigyelhető a társadalmi háttér sokfélesége
- ❖ A szegényebb rétegekből származó emberek olyan szakmákat választanak, amelyekben konkrét munkát végezhetnek (kézműves szakmák és kivitelezés), a magasabb társadalmi osztályokból származó emberek pedig művészeti és szociális területekre irányuló képzést választanak.
- ❖ Nehézségek merülnek fel a tanulók utazásával és lakhatásával kapcsolatban.
- ❖ Egyre kevesebb tanuló választja a szakiskolákat

Magyarország:

- ❖ A szakképzés szakképző intézményekben (technikum, szakképző iskola), illetve úgynevezett többcélú köznevelési intézményben történik

- ❖ A többcélú köznevelési intézményben folyó képzés 5 éves, amelyből az első négy évben általános és szakképzés folyik, amíg az utolsó, ötödik évben már csak szakképzés történik.
- ❖ A technikumban a) az általános műveltséget megalapozó, az érettségi vizsgára és az érettségi végzettséghez kötött szakma szakmai vizsgájára felkészítő, valamint a szakirányú felsőfokú iskolai továbbtanulást vagy munkába állást elősegítő, illetve b) érettségi végzettséggel kizárólag az érettségi végzettséghez kötött szakma szakmai vizsgájára felkészítő szakmai oktatás folyik. A technikumokban folytatott oktatás lehetővé teszi a tanulók szakirányú felsőfokú iskolai továbbtanulást is.
- ❖ A technikum kizárólag érettségi vizsgára történő felkészítést is szervezhet. Az ilyen felkészítés csak felnőttképzési jogviszonyban szervezhető meg a közismereti kerettanterv által meghatározott időtartamban.
- ❖ A szakképző iskolában a) az adott szakma megszerzéséhez szükséges közismereti oktatást és az alapfokú iskolai végzettséghez kötött szakma szakmai oktatását magában foglaló, illetve b) az alapfokú iskolai végzettséggel kizárólag az alapfokú iskolai végzettséghez kötött szakma szakmai vizsgájára felkészítő szakmai oktatás folyik.
- ❖ Amennyiben valaki érettségi végzettség birtokában szeretne szakmát szerezni, akkor közismereti oktatás nélkül szintén szakképző iskolában van rá lehetősége.
- ❖ A Szakmajegyzéken szereplő szakmák elsajátítására a szakképző intézményekben szakmai oktatás keretében van lehetőség.

Szlovénia:

- ❖ A szakképzés a 9. osztály után kezdődik (kötelező alapfokú oktatás, amely magában foglalja az alapfokú és az alsó középfokú oktatást) életkor: 15-16 év
- ❖ A képesítések megfelelnek az európai képesítési keretrendszernek (EKKR).
- ❖ Két szintű középfokú oktatás
- ❖ A felső középfokú oktatásban a túlnyomó többség szakképzésben tanul (több mint 90%).
- ❖ A szakképzésben tanulók többnyire felnőttek
- ❖ A szakképzés többféle utat kínál, és a tanulmányok során lehetőség van szakmát váltani.
- ❖ Különböző képzési programok, általában 2-3 éves, szabályozott programok
- ❖ A leghosszabb - a 4 éves műszaki és szakmai képzés a leggyakoribb választás
- ❖ A szakképzési terület szerint a szakképzésben tanulók 38%-a a mérnöki, feldolgozóipari és építőipari szakmát választja, ezt követi a szolgáltatási szakma 15%-kal, valamint az üzleti, igazgatási és jogi szakma 12%-kal.
- ❖ A szakképzést gyakrabban választják a férfiak, mint a nők
- ❖ Az általános iskolát végzettek nagyon gyakran választják a középiskolákat, az egyéb iskolatípusokban folyó oktatást rosszabb minőségűnek gondolják.
- ❖ A szakképző intézményeket az alacsonyabb társadalmi háttérrel rendelkezők választják.

2. Melléklet – Bevált Gyakorlatok

Az európai országokban különböző stratégiákat és programokat hajtottak végre, különböző kezdeményezéseket indítottak az alulreprezentált tanulók iskolai életbe való bevonása és a társadalmi kirekesztés megelőzése érdekében. A projektben résztvevők ezen példákat ismertették:

1. *Szlovéniában*, a Prekmurje régióban nagy figyelmet fordítanak a térségben kisebbségben élő romák integrációjára. Kialakítottak egy intézményi befogadási stratégiát (Institutional Inclusion Strategy ŠC Celje), emellett a diákokat a multikulturális integráció előmozdítására összpontosító nemzetközi Erasmus+ projektekben való részvétel révén támogatják.
2. *Lengyelországban*, a zdieszowicei iskolakomplexumban (Műszaki Szakközépiskola és I. fokú szakközépiskola) a diákok bevonása az iskolai életbe elsősorban pszichológiai és pedagógiai támogatáson keresztül történik. Ezt a támogatást az iskola pedagógusa koordinálja, és minden tanár részt vesz benne. Az iskolai pedagógus minden tanévre kidolgoz egy pszichológiai és pedagógiai támogatási projektet. A projekt megfelel a hatályos jogszabályoknak, az állami oktatáspolitikai alapvető irányainak, a pszichológiai-nevelési tanácsadó központ véleményeinek és döntéseinek (didaktikai-nevelési osztályok, korrekciós-kompenzációs osztályok, felzárkóztató osztályok) és figyelembe veszi az előző tanév következtetéseit. Minden iskolai intézkedés a tanuló széles értelemben vett fejlődését szolgálja. A nyújtott pszichológiai és pedagógiai segítség a tanév során a tanulók igényeinek megfelelően módosul.
3. A franciaországi Lyonban található SEPR iskolában a tanév elején úgynevezett „Beiskolázási/beilleszkedési fórumokat” szerveznek, ahol bemutatják a tanulók lehetőségeit a szerepvállalásra. Megvitatják azokat az programokat és projekteket, amelyekben a tanulók részt vehetnek, bemutatják a fő témáikat és konkrét tevékenységeiket. Ezek a projektek a következők:
 - egy szolidaritási bolt felállítása, ahol élelmiszereket gyűjtenek a szegényebb közösségek javára;
 - kortárs korrepetálás: a korrepetálásra jelentkező fiatalok azonosítása, amelynek során a korrepetitorok találkoznak egy vagy több olyan tanulóval, akinek nehézségei vannak (módszertani, egy adott tudományágban stb.), és elkísérik őket, hogy segítsenek nekik
 - a tanulók által szervezett véréadó nap.

Néhány érdekes és innovatív példa más országokból (a cikkek angolul találhatóak):

4. A szakképzésben tanulók szerepvállalása Finnországban. [A tanulók elkötelezettségi jellemzői a szakképzésben](#) cikk azt vizsgálja, hogyan alakul a tanulók szerepvállalása a szakoktatás és -képzés során. Kvalitatív longitudinális vizsgálatot végeztek 12 tanulóval, akikkel hároméves képzésük során évente egyszer készítettek interjút.
5. [Szakképzés Spanyolországban: folyamatos előrelépés és értékteremtés](#) leírja és elemzi a szociális párbeszédet és a szakpolitikai lépéseket, amelyek a szakképzésben tanulók számára jobb környezetet teremtettek Spanyolországban.

6. [A jógyakorlatok jellemzői a tantárgyközi kompetenciák fejlesztése terén a szakképzésben: esettanulmány Baszkföldön](#) kifejezetten Baszkföldre vonatkozik.
7. [A státusz megkérdőjelezésének elsajátítása. Kritikus gondolkodás, állampolgári nevelés a szakképzésben](#) Hollandiából azzal érvel, hogy az állampolgári ismeretek oktatása jó kiindulópont a szakképzési tantervekben való szerepvállaláshoz.
8. [Az őslakosok a szakoktatásban és szakképzésben a társadalmi igazságosság szemszögéből: a nemzetközi szakirodalom áttekintése](#) megvizsgálja az őshonos diákokat célzó eszközöket a szakképzésben világszerte, valamint azok hatékonyságát.
9. [Elkötelezettség, életvezetés és lemorzsolódás a dán szakoktatási és szakképzési rendszerben \(VET\)](#) kritikusan vizsgálja a tanulók szerepvállalásának fogalmát a szakképzésben a dániai szakképzésben szerzett európai nyelvtanulási tapasztalatokból kiindulva.

FORRÁSOK

<https://www.ifo.de/en/media-contribution/2017-06-28/apprenticeship-programs-changing-economic-world>

<https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-in-europe/systems/>

https://erasmus-plus.ec.europa.eu/sites/default/files/2021-09/implementation-inclusion-diversity_apr21_en.pdf

<https://www.oecd-ilibrary.org/sites/1ca47cd9-en/index.html?itemId=/content/component/1ca47cd9-en>

<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1223&langId=en>

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20170000059>

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190000316>

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190000391>

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19960600278>

<https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/ilu-uczniow-wybiera-obecnie-nauke-w-liceum-technikum-lub-branzowej-szkole>

https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5488/1/16/1/oswiata_i_wychowanie_2020_2021.pdf

https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/6494/6/1/1/raport_za_wierajacy_wstepne_wyniki_nsp_2021._publikacja_w_formacie_pdf.pdf

https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5670/22/1/1/struktura_narodowo-etniczna.pdf

https://oke.wroc.pl/wp-content/uploads/8.2023_Dostosowania-PP2019_12IX2022.pdf?x94653

https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5475/33/3/1/osoby_niepel_nosprawne_w_2021_r.docx

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220001594>

<https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/edukacja-wlaczajaca-dotychczasowe-i-planowane-dzialania-men>

<https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/podstawowe-kierunki-realizacji-polityki-oswiatowej-panstwa-w-roku-szkolnym-20222023>

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20170000059>

<https://studentengagement.ie/wp-content/uploads/2021/03/NStEP-Framework->

[Discussion-FINAL-WEB-1.pdf](#)

<https://www.oecd-ilibrary.org/sites/41e43486-en/index.html?itemId=/content/component/41e43486-en>

[https://www.researchgate.net/publication/306016820 Inclusive Vocational Education and Training VET - Policy and Practice](https://www.researchgate.net/publication/306016820_Inclusive_Vocational_Education_and_Training_VET_-_Policy_and_Practice)

<https://eric.ed.gov/?id=ED354387>

<https://inclusiphe.eu/>

[https://www.researchgate.net/publication/328300521 Equality and diversity in vocational education a cross-cultural comparison of trainers%27 and trainees%27 attitudes in six European countries](https://www.researchgate.net/publication/328300521_Equality_and_diversity_in_vocational_education_a_cross-cultural_comparison_of_trainers%27_and_trainees%27_attitudes_in_six_European_countries)

https://www.education.gouv.fr/bo/16/Hebdo30/MENE1621031C.htm?cid_bo=105518

<https://eduscol.education.fr/1121/les-eco-delegues>

<https://eduscol.education.fr/2276/le-conseil-de-la-vie-collegienne-et-le-conseil-de-la-vie-lyceenne>

<https://www.instagram.com/eco.sepr/?hl=fr>

<https://www.education.gouv.fr/insertion-professionnelle-des-apprentis-de-niveau-cap-bts-6-mois-apres-leur-sortie-d-etudes-en-2021-343903>

<https://www.education.gouv.fr/insertion-des-lyceens-professionnels-de-niveau-cap-bts-6-mois-apres-leur-sortie-d-etudes-en-2021-41-343900>

<https://www.education.gouv.fr/EtatEcole2022>

<https://www.european-agency.org/country-information/hungary/systems-of-support-and-specialist-provision>

<https://www.unesco.org/en/inclusion-education>

InclusiVET

Az InclusiVET projektről

Ahhoz, hogy egy szakoktatási és -képzési intézmény valóban támogassa a diákok közötti változatosságot, ki kell terjesztenie a hangsúlyt az oktatáson és a tanterveken túlra, és ki kell terjesztenie a megközelítést a diákok bevonásának szélesebb körű területére. Ez magában foglalja az aktivizmus előmozdítását, a döntéshozó testületekben való részvétel ösztönzését és a hallgatói szervezetek támogatását.

Sajnos a tanórán kívüli tevékenységek gyakran kevésbé sokszínűek, mint a szélesebb tanulói kör, ami akadályokat gördíthet a nem hagyományos háttérrel rendelkező és alulreprezentált csoportokba tartozó diákok elé.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

